

УКРАЇНСЬКІ КОРЕНІ РОСІЙСЬКОГО ПОЕТА

Олександр Готов
доктор філологічних наук, професор,
гуманітарний факультет Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної ака-демії імені Тараса Шевченка

ABSTRACT

The article examines the social, ethnic and psychological origins of the work of the famous Russian poet and musician Alexander Dolsky. The place of the artist in the aesthetic hierarchy of poets-performers of the author's song is analyzed. The family ties with the father (an opera singer), the birthplace of the father, the historical family hearth on once Polish, and now - Ukrainian land are of particular interest. Going beyond the limits of the exclusively textual analysis of the creative work allows us to increase the volume and the relief of the poet's image perception.

Key words: Alexander Dolsky, Vladimir Vysotsky, sung poetry.

Artykuł analizuje społeczne, etniczne i psychologiczne początki twórczości słynnego rosyjskiego poety i muzyka Aleksandra Dolskiego. Przeanalizowano miejsce artysty w estetycznej hierarchii autorów poezji śpiewanej (piosenki autorskiej). Szczególnie interesujące są więzy klanowe z ojcem — śpiewakiem operowym, miejscem narodzenia ojca, historycznym sercem przodków na ziemiach niegdyś polskich, teraz - ukraińskich. Wykraczając poza granice wyłącznie analizy tekstualnej twórczości pozwalamy zwiększyć objętość w postrzeganiu wizerunku poety.

Słowa kluczowe: Aleksandr Dolski, Władimir Wysocki, piosenka autorska.

У статті досліджуються соціальні, етнічні та психологічні джерела творчості відомого російського поета та музиканта Олександра Дольського. Аналізується місце митця у художній ієрархії поетів-виконавців авторської пісні. Особливе зацікавлення викликають родинні зв'язки з батьком — оперним співаком, місцем народження батька, історичним родовим вогнищем з колишньої польської, нині — української землі. Вихід за межі виключно текстуального аналізу творчості дозволяє збільшувати обсяг та об'ємність сприйняття образу поета.

Ключові слова: Олександр Дольський, Володимир Висоцький, бардовська пісня.

В статье исследуются социальные, этнические и психологические истоки творчества известного русского поэта и музыканта Александра Дольского. Анализируется место художника в эстетической иерархии поэтов-исполнителей авторской песни. Особый интерес вызывают ро-

довые связи с отцом — оперным певцом, местом рождения от-ца, историческим родовым очагом на когда-то польской, ныне — украинской земле. Выход за пределы исключительно текстуального анализа творчества позволяет уве-личивать объем и рельефность восприятия образа поэта.

Ключевые слова: Александр Дольский, Владимир Высоцкий, бар-довская песня.

Павло Дольський
Той, що гортає хмари. Портрет батька

Почну з певної філологічної загадки, відповіді на яку я не знаю. У пісні Юрія Візбора (російський поет https://ru.wikipedia.org/wiki/Визбор,_Юрий_Иосифович) «Квітнева прогулянка», датованій 1978 роком, є наскрізний образ:

Есть тайная печаль
В весне первоначальной,
Когда последний снег –
Нам несказанно жаль,
Когда в пустых лесах
Негромко и случайно
Из дальнего окна
Доносится рояль.

У пісні Олександра Дольського (російський поет https://ru.wikipedia.org/wiki/Дольский,_Александр_Александрович) «Березень.Сутінки», да-

тованій 1969 роком (пізніше цей текст повністю увійшов до роману у віршах «Анна»), є слова:

Как в сумерки красив весенний синий снег!
Стальные облака краснеют по краям...
Ты, Время, не спеши, останови свой бег,
из дальнего окна доносится рояль...

От такой конфуз. І що з цього випливає?

Перше. Очевидно, на перший погляд, що хронологічний пріоритет за Дольським. І тоді це називається «плагіат».

Друге. Очевидно, що, за теорією ймовірності, якщо мільярд го-резвісних мавп посадити за друкарські машинки, то рано чи пізно вони наберуть текст «Гамлета». Тобто, це — випадковий збіг.

Але, навіть не знаючи відповіді на загадку (питати у Олександра Олександровича я не ризикну, а у Юрія Йосиповича вже й не спи-таєш), припускати, що у 1978 році відомий московський поет, композитор, журналіст, сценарист, актор, засновник зрештою феномену авторської пісні Юрій Візбор тупо поцупив у Олександра Дольського, відомого у вузьких колах гітариста зі Свердловська, який хоча вже жив у Ленінграді та готував до випуску свою першу платівку «Виконання бажань», рядок з пісні — я не буду. Язик не повернеться.

Залишається припустити найбільш неймовірне: ефект само-стійно друкуючої друкарської машинки. Котра взяла — й сама на-писала саме це сполучення слів: «Из дальнего окна доносится рояль».

У Дольського пісня називається «Березень. Сутінки», але у тексті — ««А вот капелью нот запричитал апрель». А березня нема. Та й у Візбора — «Квітнева прогулянка».

Є ще варіант: це і не Візбор, і не Дольський. Вони обидва стали жертвою епохи постмодернізму, яка вже наставала, і у якій усе — сама суцільна укрита цитата, й нічого, окрім взаємного цитування, у літературі взагалі нема. І нема нічого оригінального, є тільки недостатня ерудиція читача, який не знає походження тої чи іншої частини тексту. І тоді це називається «ремінісценція».

Все стихи однажды уже были.
Слоем пепла занесло их,
слоем пыли
замело,
и постепенно их забыли —
нам восстановит их предстоит —

написав у 1979 році Юрій Левітанський. І не виключено, що він має рацію. Просто у випадку з Візбором та Дольським закон виключеного третього спрацював у критичній близькості по часу.

І насправді це взагалі такий собі символ незнищеної туги воло-цю-ги-менестреля лишень з гітарою за спиною за солідним ста-ціонарним інструментом: «Клавиши, клавиши! Это вам не три струны...»

Будемо вважати, що це був такий самоепіграф до статті, яку я міг би назвати — «Ровесник Висоцького». У якому вже наявний й цей контекст братства бардів, з од-ного боку, й неминуча аура ієрархії тих же бардів — з другого. Тому що порівнювати Висоцького з Дольським я не збираюся. Вони не були знайомі. У них практично не-має спільних тем творчості. Вони взагалі з різних всесвітів. З різною долею. З різни-ми слухачами та читачами.

Але була у Дольського така собі легковажна пісенька — «Куплети на прогулян-ку». Ні на що не натякаю, але персонажів у ній звать — Саша і Володя:

А Саша с Володей
В прикид не по моде
Но видно по мордам,
Что нежные.

А ще за життя Висоцького, 1976 року, Дольський пише «Присвячення Володи-миру Висоцькому»:

Мне приснился Владимир Высоцкий
как пророк, как щемящая суть.
И пронзил он надрывом высоким
мою мерно дышащую грудь...
...На подмостках судьбы и театра
исступленно хрипит на весь свет
осужденный на жизнь гладиатор,
обреченный на вечность поэт.

Не Пушкіну, не Байрону і навіть не Шекспіру присвячення, а своєму сучаснику та ровеснику. Який, я гадаю, так навіть і не дізнався про цей урочистий акт.

Я вже якось намагався уявити собі Висоцького, який перейшов межу свого са-крального віку. Висоцького пострадянської доби. Висоцького «лихих дев'яностих». Висоцького нинішнього. І виявилось, що це не-мо-жли-во.

А от його ровесник Олександр Дольський 1980-го, у рік смерті Володимира Семеновича, по суті, щойно починав.

Більше того, сьогодні, у 2018 році, писати літературно-критичний, тобто — рек-ламний, матеріал з приводу пісень Олександра Дольського, який зустрічає своє 80-річчя, безглуздо. Ті, хто у 70-90-ті роки не слухав Дольського — слухати його вже не будуть. А переказувати пісні своїми словами — це «Сара наспівала». Безнадійно.

Тому мої нотатки не мають літературознавчого характеру, але по-

кликані пока-зати загадковість та містичність поета і музиканта. Погляньте на картину «Той, що гортає хмари», що її намалював син поета, Павло Дольський — й перейміться мета-фізичністю образу Барда. Саме так, з великої літери.

Незважаючи на усю свою крутість та відчайдушність Володимир Висоцький ані разу у жодній з пісень не зазіхнув на пряме заперечення Влади. Не тому, що йому відваги бракувало, а тому, що він не відділяв себе від неї. Влада могла бути актуально поганою, але у неї — ті ж самі недоліки, що й у поета. «Я всё равно паду на той, на той единственной Гражданской. И комиссары в пыльных шлёмах склонятся молча надо мной» — ця заповідь від Булата Окуджави була непорушною і для Висоцького. Й від цього пафосу ридали покоління радянських людей.

А от пісня Дольського «Йдіть» 1988 року:

Предчувствуя горечь гонений
на грани гражданской войны
от имени всех поколений
скажу я владельцам страны:

... Господа коммуноверцы,
вы не любите России,
вы ее убили в Сердце,
овладев в грязи насильно.

... Ваше долгое правленье
рушит души, рушит стены...

Только мерзость запустенья
входит в дом наш постепенно.

Звичайно, Висоцький був істинним Поетом, і оминати біль суперечностей між Співцем та Державою не міг. Тому й писав у «Полюванні на вовків»:

Рвуть из сил и из всех сухожилий,
Но сегодня — опять, как вчера, —
Обложили меня, обложили,
Гонят весело на номера.

Та він же у тому ж самому тексті точно для себе визначив ступінь припустимої конфронтації:

Волк не может нарушить традиций.
Видно, в детстве, слепые щенки,
Мы, волчата, сосали волчицу
И всосали — Нельзя за флажки!

Але я обіцяв не порівнювати — і не порівнюю. Тому що у Висоцького навіть не образ, а крик душі. Ототожнити себе з диким звіром — просто, а от як відповідати та-кому амплуа? А у Дольського інший різновид гро-

мадянської мужності — прямо, без езопової мови, висловити суспільний протест:

Уходите, уходите
по разбросанным камням.

На це теж треба було наважитися. Не маючи ані всесоюзної слави, ані міжна-родного визнання, сказати можновладцям: «Уходите, уходите от ветрила, от кормила».

«Сила слів», «слів сполох» (В.Маяковський) — й насправді сила. Щоби далеко не ходити та лишатися у контексті бардовської пісні, вистачить згадати Олександра Городницького, який написав 2007 року пісню «Севастополь залишиться російсь-ким»:

Что сулит наступающий год?
Снова небо туманное мглисто.
Я ступаю в последний вельбот,
Покидающий Графскую пристань,
И шепчу я, прищурив глаза,
Не скрывая непрошеной грусти:
– Этот город вернется назад –
Севастополь останется русским!

Пісня-провокація, що спрацювала через сім років, хай їй тричі грець, як міна сповільненої дії у свідомості мешканців Криму, які стали такими у свій час за волею кращого друга усіх малих народів Радянського Союзу. Наслідки цього тривають, як відомо, досі.

Як мало, виявляється, треба, щоби отак взяти — й перекреслити сотні написа-них пісень, десятки книжок та фільмів, любов мільйонів слухачів. Це називається «плюнути до некрологу».

Олександр Дольський — російський поет. Музика національності не має. Наро-дився у артистичній сім'ї, тому демонстративно закінчив технічний заклад й мало не став кандидатом фізико-математичних наук.

Знову ж таки не беруся за навіть короткий біографічний нарис, та одну кому у ньому хотілось би зазначити.

Батько, який, судячи зі спогадів поета, підштовхнув його на музичну стежу, був, очевидно, видатним артистом оперної сцени. Самарський та Єкатеринбурзький оперні досі згадують його арії.

Але пам'ятають його й на українській сцені. Починав Олександр Вікторович у хорі Одеської опери, де набрався співацького розуму до такого ступеня, що після закінчення річних курсів впевнено пішов на самостійну професійну дорогу: п'ять років Львівської опери, два роки — Харківської, не рахуючи вже названих російських. В «Енциклопедії сучасної України» є стаття про нього (http://esu.com.ua/search_articles.php?id=20662). У російських енциклопедіях такої статті нема.

І ще один ніби й незначний момент. Народився Олександр Вікторович Дольський у містечку Анна нинішньої Воронежської області. Я намагався понишпорити по райцентру з шістнадцятьма тисячами населення на предмет пошуку родичів. Незважаючи на знайомства у місцевих правоохоронних органах пошуки завершилися безрезультатно. Що означає — міцних давніх коренів сім'я Дольських на Воронежчині не має. А назва містечка — красива, але дивна. Є місцеві легенди про якісь «Анни» у історії міста, але поруч протікає однойменна річка, ім'я якої тюркською означає «віль-ха». «Вільхове» значить.

Олександр Олександрович до малої батьківщини батька стосунку не має. Ско-ріш за все — й не бував там. А на що там дивитись?

А от роман у віршах написав. Погодьтеся, для літератури, особливо — слов'янської, випадок неординарний. «Євгеній Онегін» Пушкіна, «Пан Тадеуш» Міцкевича, «Спекторський» Пастернака, «Маруся Чурай» Ліни Костенко — не такий вже й довгий перелік явищ, гідних згадування.

А роман Дольського називається «Анна». Є персонаж з таким іменем у романі, але зовсім не ключовий. І звати героїню у принципі могли як завгодно, не принципово. Роман писався довго, він насичений подіями, оснащений піснями, які вже мають власну біографію, загалом — повноцінний такий твір. А чому «Анна»? А тому. Тому що річка така є, 22 кілометри довжини, права притока Бітюга у басейні Дону. А може тому ще, що у Єсеніна є «Анна Снегіна», а у Пушкіна й Тірсо де Моліні візаві Дон Жуана — донна Анна. Не кажучи вже про Анну Кареніну, Анну на шії та Анку-кулеметницю. І містечко Анна, звідки й пішли нинішні Дольські.

Але це — нинішні. Воронежські краєзнавці мигцем згадують, що Олександр Вікторович походить з духовенства. І що брат його служив в Одеській опері. Оце уся генеалогія.

Але у Олександра Олександровича є декілька пісень, об'єднаних у так званий «польський цикл»: «Варіації на тему Шопена», «Пані Барбара», «Здрастуй, Польща»...

І щось постійно як би недоговорює поет, натякає й боїться признатися:

Здравствуй, Польша! Сколько лет
я мечтал об этой встрече...

И небес неяркий свет,
и костелов старых свечи
будят память крови древней, и всплывают лица,
речи, жесты, платья, кружева манишек...
Вишневецкий-князь в седло татарское садится
и, усы расправив, в юный лоб целует Мнишка.

Так-так, князі, графи, костели та інша романтика — «будят память крови древ-ней». А чого, питається? А того, що є добре відомий в історії Польщі, Великого Князівства Литовського та України княжий рід Вишневецьких. Не менш відомий там же шляхетський рід Мнішків, а деякі з них, як відомо, засвітилися навіть в історії Московії. Ну то й що з того, знов таки питається?

А того, що є у тих же землях княжий рід Дольських. Так, саме на землях тодішнього Великого Князівства Литовського, у містечку Дольськ, нині Любешівського району Волинської області. Родове гніздо, можна сказати.

Олександр Олександровичу, можете навідатися та розвідати. Правда, на місці колишнього княжого замку — центральна садиба колективного сільськогосподарського підприємства (КСП) «Полісся». Зате кордон з Білоруссю поруч.

І родовід непоганий. Найбільш славетний — Ян Кароль Дольський, до речі, вітчим Януша Вишневецького. А дружина його — до речі, Анна, була кумою не аби кому, а самому гетьману Івану Мазепі. Там досить темна історія, але подекують, що у них і роман був, і посередником була Анна Дольська у взаєминах Мазепи з Карлом XII-м. Так, з тим самим, у якого конфлікт був під Полтавою з царем Петром. А ви кажете — «кружева манишек». А щоби остаточно впорядкувати історичний антураж, то нага-даю, що у Вишнівці, родовому помісті засновника Запорозької Січі, бував пізніше Оноре де Бальзак й назвав палац «малим Версалем». Погарячкував француз звісно, але не так вже й перебільшив.

І це все про Дольського. Тому що усі ми складаємося не тільки з нашого особистого минулого й нинішнього, але й наших пращурів також.

От, слова я дотримав, літературної критики тут не було. Хто раніше слухав та любив Дольського, той своєї точки зору не змінить, усім іншим наполегливо рекомєндую. Тому що Олександр Дольський не просто ровесник Володимира Висоцького, але й рівний йому поет і музикант. Просто дещо інший.